

בס"ד. שיחת יום א' פ' וארא, כ"ד טבת, ה'תשכ"ג.

יום ההילולא של כ"ק אדמו"ר הזקן — שנת הק"ן

בלתי מוגה

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן א' מניגוני אדמו"ר הזקן].

א. בנוגע לענינים הקשורים עם יום ההילולא — דובר כבר אתמול; בנוגע לספר התניא.

ונוסף לזה, הרי דוברי גם שיסיימו את לימוד השולחן-ערוך של רבינו הזקן מח"י אלול עד כ"ד טבת (וכאמור, שבודאי סיימוהו, ולא רק בחלוקה אחת אלא בכוכ"ח חלוקות).

וכמו"כ ישנו גם ענין הצדקה — כידוע עד כמה הי' רבינו הזקן מונח ומסור לענין הצדקה,

וכפי שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר כמ"פ, שאע"פ שבזמנו של רבינו הזקן היו כמה זמנים ותקופות של דוחק גדול בעניני פרנסה, כפי שניכר גם באגרות-קודש שלו (הן אלו שנדפסו, ועוד יותר באלו שלא באו בדפוס), מ"מ, היו כמה אגרות-קודש, וגם פניות בעל-פה ע"י שוד"רים, שבהם דרש רבינו הזקן להרבות בצדקה מבלי הבט על צוק העתים³,

ועאכו"כ כאשר הקב"ה עוזר ויש הרחבה בפרנסה, הרי בודאי שכל ההולכים בעקבותיו ורוצים להיות שייכים לבעל ההילולא ועניניו — צריכים להרבות בצדקה ביתר שאת וביתר עוז.

וכמ"ש ברשימה דנפש השפלה באמת לאמתו בשרשה⁴, שנוסף על עבודתה בלימוד התורה בין לה ובין לאחרים, צריך להיות גם גמ"ח גשמיים.

[ולהעיר, שגמילות חסדים כוללת גם צדקה כפשוטה, כידוע בשמונה המעלות שיש בצדקה⁵, שכוללים מצדקה כפשוטה ועד לגמ"ח לעשירים⁶.

(4) ראה שיחת מוצאי ש"פ שמות הנ"ל ס"ד ואילך (לעיל ע' 17 ואילך). וש"נ.

(5) רמב"ם הלי' מתנות עניים פ"י ה"ז. טושו"ע יו"ד סרמ"ט ס"ו.

(6) סוכה מט, ב.

(1) שיחת מוצאי ש"פ שמות, אור לכ"ד טבת ס"א ואילך (לעיל ע' 22 ואילך).

(2) שיחת ח"י אלול דאשתקד ס"ד ואילך (תו"מ חל"ד ע' 259 ואילך).

(3) ראה (לדוגמא) תניא אגה"ק סט"ז.

ויש להוסיף, שהתכללות הנ"ל ישנה בכל ג' הקוין שעליהם העולם עומד⁷ — הן העולם גדול והן העולם קטן⁸:

קו התורה — כולל הן נגלה דתורה והן פנימיות התורה.

וכן הקו דגמילות חסדים — כאמור — שכולל הן גמ"ח והן צדקה. ובפרטיות יותר, הנה בגמ"ח גופא יש ב' חלוקות הנ"ל. ובהקדים — שהכוונה בגמ"ח לעשירים היא לא רק מפני ש"עני הוא באותה שעה"⁹, דכיוון שבאותה שעה הוא עני, הרי אין זה גמ"ח לעשירים. ועכצ"ל, שגמ"ח לעשירים כולל גם מי שהוא עשיר בענין זה גופא, ואעפ"כ, ע"י גמ"ח יכול להיתוסף אצלו יותר, שהרי בעשירות גופא יש כו"כ דרגות. ומובן, שכאשר מדובר אודות עשיר, הנה ענין הגמ"ח אצלו הוא ענין פנימי יותר מאשר ענין חיצוני.

ועד"ז בנוגע לקו השלישי, קו העבודה — שיש בזה חילוקי מדריגות, החל מעבודה פשוטה ביותר, וכמו "מחזיקנא טיבו לרישא דכי מטא למודים מנפשי" כרע"¹⁰, היינו, שהעבודה היא ללא הרגש הלב, ועד שחסר אפילו ההרגש בפירוש המילות באמירת "מודים", והעבודה אינה אלא בענינים חיצוניים: כיון שזהו גוף של יהודי, שהורגל בקבלת עול מלכות שמים, מצד ירושה מהאבות — "אין קורין אבות אלא לשלשה"¹¹ — אברהם יצחק ויעקב, לכן "כי מטא למודים מנפשי" כרע"; ועד לתכלית השלימות בעבודת התפלה, כידוע¹² המובא אודות הבעש"ט, שבעמדו לתפלה, לא הי' בטוח שלאחרי התפלה ישאר בחיים חיותו בעלמא דין].

וכפי שמבאר שם, שאפילו מי שאינו עושה זאת מצד הענין עצמו, צריך "לנחמו" ע"י קירוב הדעת", ועד שתמורת היותו כילי וקמצן שמתנהג בצמצום — "ירווח לו", כך, שגם עבודתו בקו הצדקה תהי' בריבוי מופלג.

ב. ובכן: אתמול נערך סיום התניא, ונשאר לערוך סיום על השולחן-ערוך, וכן בנוגע לענין הצדקה.

ובהקדמה — שבכל ענינים אלו, הנה אע"פ שמשתמשים בלשון "סיום", אין זה באופן שלאחרי כן נעשה הפסק הענין ח"ו, אלא לאחרי הסיום באה התחלה באופן נעלה יותר.

(10) ירושלמי ברכות פ"ב סה"ד — הובא

בתוס' שבת קיח, סע"ב.

(11) ברכות טז, ב.

(12) צוואת הריב"ש סל"ה. סמ"ב.

(7) אבות פ"א מ"ב.

(8) תנחומא פקודי ג. ועוד.

(9) ראה תו"מ — יין מלכות ח"ג ס"ע

קמד ואילך. וש"נ.

וככל ענין — יש בזה הוראת התורה:

הסדר בתורה הוא — שלאחרי שמסיימים קריאת פרשת "וזאת הברכה", עושים שמחה לגמרה של תורה¹³, שזהו ענין של סיום; אבל אין זה באופן שנגמר ונפסק ח"ו, אלא אדרבה — מיד מתחילים וקורין עוד הפעם "בראשית ברא", אלא שזהו באופן של הוספה ודרגא נעלית יותר לגבי לימוד התורה שסיימו עתה בקריאת פרשת וזאת הברכה.

ומזה מובן גם בנוגע לסיום בלימוד פנימיות התורה, ותורה שבע"פ בכלל — שהם ב' הענינים דתניא ושולחן-ערוך [ועד"ז בנוגע לענין הצדקה, שזהו הקו דגמ"ח, וכן בנוגע לקו השלישי שהו"ע עבודת התפלה — שנזכר גם באגרת דנפש השפלה: "לשוב עד הוי""] — שאע"פ שזהו ענין של סיום, וזוהי שמחה בגלל הסיום, אין זה ענין של הפסק ח"ו, אלא אדרבה: תיכף ממש מתחילים עוד הפעם מחדש, אלא באופן נעלה יותר הן בכמות והן באיכות.

ג. וההתחלה בזה — מפנימיות התורה:

אע"פ שרבינו הזקן נקרא בשם "שניאור", ע"ש "שני אור", האור של נגלה דתורה והאור של פנימיות התורה (כהביאור בשיחות ומכתבי הקודש¹⁴) — הרי מהמסופר בדברי ימי חייו, שהתחיל לחשוב אם לילך למעזריטש או לוולנא, והחליט לילך למעזריטש¹⁵, מובן, שאע"פ שענינו הוא "שני אור", והי' "תלמודו בידו"¹⁶ גם בנגלה דתורה, הנה עיקר החידוש והשליחות שלו בתור נשמה חדשה (כמבואר בשיחות רבינו נשיאנו¹⁷) הוא בנוגע לפנימיות התורה;

אלא, כיון ששני האורות — נגלה דתורה ופנימיות התורה — הם בתיבה אחת, הנה על יסוד דברי הגמרא במסכת נדה¹⁸ "שעטנו כתיב עד שיהי' שוע טווי ונוז", והיינו, דכיון שג' הענינים כתובים בתיבה אחת, הרי זו הוכחה שצריכים להיות ביחד¹⁹, מובן גם בעניננו — שהחידוש של הנשמה חדשה ע"י פנימיות התורה הי' באופן כזה שעל ידו ניתן מושג אחר, הבנה והשגה אחרת, תפיסה אחרת והתאחדות אחרת גם בנגלה דתורה, במעשה המצוות ובעבודת התפלה.

כלומר: למרות שג' ענינים אלו היו גם מקודם לכן אצל גדולי עולם

17) ראה סה"ש תש"ו ריש ע' 127. וש"נ.

18) סא, ב.

19) ראה גם תו"מ חל"ד ע' 202 הערה

59. וש"נ.

13) טור ורמ"א או"ח סתרס"ט.

14) ראה לקו"ש ח"ו ע' 37. וש"נ.

15) ראה תו"מ חל"ב ע' 267. וש"נ.

16) לשון חז"ל — פסחים נ, א. וש"נ.

כו' (ככל העילויים שנאמרו עליהם), הרי מבואר בזהר (בפ' בהעלותך)²⁰ שפנימיות התורה היא בדוגמת נשמה לנגלה דתורה, עבודת המצוות ועבודת התפלה, ורואים במוחש, שכאשר הנשמה היא בתוקף ההתגלות — ובלשון המובא לפעמים בתורת החסידות²¹: כאשר ישנה נביעת המעיין ("אז עס קוועלט פון דעם מעיין") — אזי נראה באופן אחר לגמרי אפילו הגוף ופעולת הגוף, וכמו"כ ע"י פנימיות התורה נראים באופן אחר לגמרי נגלה דתורה, ענין המצוות ועבודת התפלה, וכן בכל ג' הקוין שעליהם העולם עומד.

* * *

ד. כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון, ואח"כ צוה לנגן עוד ניגון מאדמו"ר הזקן, ואח"כ אמר מאמר ד"ה כהמס דונג מפני אש. לאחר המאמר צוה כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן עוד ניגון מאדמו"ר הזקן.

* * *

ה. שולחן-ערוך²² רבנו הזקן (כפי שנדפס ע"י אדמו"ר האמצעי ואחיו) מסתיים בפרטי הדינים הקשורים באיסור "לא תחסום"²³, ובסעיף האחרון ממש כותב רבנו הזקן:

"פרות המהלכות על התבואה לפי שירט להן הדרך [היינו שהליכתן שם מקצרת את דרכן ללכת לרוש בשדה אחרת], אינו עובר על לא תחסום אם חסמן, אף על פי שהתבואה נידושה מאל"י דרך הילוכן עלי', הואיל ואינו מתכוין להעבירן שם בשביל כך. וכן כל כיוצא בזה".

כמדובר כמה פעמים²⁴, דייק רבנו הזקן בשולחן-ערוך שלו בכל תיבה ותיבה, וכאשר מתעמקים בסגנון הלשון, רואים שהוא מבהיר ומחדש כמה ענינים, שאין מבחינים בהם כלל כשלומדים שלא בעיון.

המקור של הדין האמור הוא הלכה ברמב"ם²⁵, וז"ל: "ופרות המהלכות על התבואה לפי שירט להן הדרך אינו עובר עליהן משום בל תחסום". אבל רבנו הזקן מוסיף על לשון הרמב"ם כמה ענינים:

עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה

בלתי מוגה.

23 תצא כה, ד.

24 ראה גם לקו"ש חי"ב ע' 41. ועוד.

25 הלכות שכירות פ"ג ה"ד.

20 ח"ג קנב, א.

21 ראה גם מאמרי אדמו"ר האמצעי נ"ך

ע' רפד. קונטרסים ע' שפ.

22 מכאן עד סוסי"ב — הוגה ע"י כ"ק

אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפס בלקו"ש

ח"ד ס"ע 1123 ואילך. במהדורא זו ניתוספו

א) התיבות "אעפ"י שהתבואה נידושה מאל"י דרך הילוכן עלי", שאינן בדברי הרמב"ם, ולכן ה"י אפשר לפרש בדברי הרמב"ם²⁶ שמדובר דוקא באופן שבדרך הילוכן בשדה אינן דשות (וגם אז ה"י חידוש בדבר: שלא נטעה לומר שאעפ"כ עובר על לא תחסום, מאחר שהליכתן על התבואה היא בשביל הדישה (בשדה אחר), ולכן עצם הליכתן חשובה "בדישו"). ולכן כותב רבנו הזקן בפירוש "אף על פי שהתבואה נידושה כו", שהמדובר הוא גם כשדשות את התבואה שעלי' הולכות²⁷.

ב) הטעם שאינו עובר על לא תחסום — "הואיל ואינו מתכוין להעבירן שם בשביל כך" — שאינו מובא בפוסקים שלפנ"ז. הרמב"ן²⁸ מביא בתור טעם את דרשת הירושלמי²⁹ "בדישו ולא בדורכו". ועכצ"ל, שדעת רבנו הזקן היא שדרשת הירושלמי אינה גזירת הכתוב, אלא יש לדרשה זו טעם — "הואיל ואינו מתכוין כו".

ג) בסוף ההלכה מוסיף רבנו הזקן "וכן כל כיוצא בזה". מה מוסיף בתיבות אלו? הרי בדברי רבנו הזקן בשולחן-ערוך כל תיבה היא בדיוק, כנ"ל, ומכ"ש כמה תיבות, ועאכו"כ הוספה של ענין שלם. אלא, ענין זה הוא בהמשך למה שכתב קודם לכן: כיון שהטעם שבנדוד"י אינו עובר על לא תחסום הוא לפי ש"אינו מתכוין" — ולא מפני גזירת הכתוב — מוכרח ש"וכן כל כיוצא בזה", שגם בכל מקום אינו מתכוון פטור.

בענין פטור אינו מתכוון ישנה פלוגתא בפוסקים: לדעת בעל השאלתות³⁰ אינו מתכוון פטור רק במלאכות שבת, כי בשבת קיי"ל³¹ "מלאכת מחשבת אסרה תורה" (התורה אסרה רק מלאכה שנעשתה מתוך מחשבה), ואינו מתכוין אינו "מלאכת מחשבת"³²; משא"כ בשאר איסורים, גם אינו מתכוין — כשכוונתו בפעולתו אינה לעשות את המלאכה שאסרה תורה — חייב. אבל לדעת רוב הפוסקים גם בשאר איסורים אינו מתכוון פטור.

וזהו שמוסיף רבנו הזקן בתיבות "וכן כל כיוצא בזה" (לא רק כיוצא בזה בדישה): כיון שטעם הפטור ד"בדישו ולא בדורכו" אינו גזירת הכתוב, אלא מצד "אינו מתכוין" — אפשר ללמוד ממנו לגבי "כל כיוצא בזה", לגבי כל שאר האיסורים, שגם בהם אינו מתכוון פטור.

29) תרומות פ"ט סה"א.

30) שאילתא קה.

31) ביצה יג, סע"ב. וש"נ.

32) תורה תלמוד — שבת קי, ב.

26) ראה שט"מ (בשם הריטב"א) ב"מ

פט, ב. מנ"ח מצוה תקצו.

27) וכן פי' המל"מ שם.

28) ב"מ פט, א. הובא במ"מ שם.

ו. הדין שאינו מתכוון פטור, הוא דוקא כאשר הפעולה שעושה אינה חייבת להביא את המלאכה האסורה, שבאופן זה ה"ה פטור אפילו אם אירע שאכן נעשתה כתוצאה מפעולתו מלאכה אסורה. אבל אם הפעולה שמתכוון לעשות מכריחה שייעשה איסור — בלשון הש"ס³³: אם זהו "פסיק רישי" — אזי נמשכת כוונת פעולתו גם במלאכה האסורה, ולא חשיב "אינו מתכוין".

ועפ"ז נמצא, שאף שבשעה שמוליך את הפרות על התבואה לא היתה לו כוונה לדוש, מ"מ, כיון שבשעה שהולכות מוכרחות הן לדוש את התבואה, "פסיק רישי", הרי אי אפשר לקרוא לדישה זו "אינו מתכוון"; וא"כ, מדוע אינו עובר על חסימה בשעת הדישה?

ובהכרח לומר, שהכלל ש"פסיק רישי" אסור, הרי זה דוקא בשעה שפעולתו מכרחת את האיסור גופא. לדוגמא: כשאדם גורר על גבי קרקע חפצים גדולים שבודאי יעשו חריץ באדמה, הנה אף שאינו מתכוון לעשות את החריץ, מ"מ, כיון שע"י פעולתו מוכרח להעשות חריץ, וענין זה גופא (עשיית חריץ) הוא איסור, היינו שה"פסיק רישי" הוא בהאיסור גופא — לא חשיב אינו מתכוון³⁴.

וכן הוא גם בנוגע לשאר איסורים (מלבד מלאכות שבת), שהפסיק רישי' הוא בהאיסור גופא. ולדוגמא: מצורע שנושא מוט על הכתף שיסב בו צרעת, שע"ז בודאי יסור הנגע — הנה כיון שהפסיק רישי' הוא בקציצת הנגע, שבזה גופא הוא האיסור, לא חשיב אינו מתכוון, ולכן צריך לימוד מיוחד כדי להתיר זאת³⁵.

משא"כ בנדוד, שה"פסיק רישי" אינו בחסימה (שהרי אינו מוכרח לחוסמה), כי אם בדישה, והדישה עצמה היא דבר המותר, אלא שבשעת הדישה אסור לחסום, אבל בדישה עצמה אין איסור — אין בזה דין "פסיק רישי", אלא נשאר "אינו מתכוין", ולכן אינו עובר על החסימה בשעת הדישה³⁶.

33) שבת עה, א. וש"נ.

34) שו"ע אדה"ז או"ח סס"ז.

35) שבת קלג, א.

36) הטעם על הנ"ל אפ"ל בכמה אופנים.

ומהם:

א) כוונת פעולה אחת די שנאמר החידוש

שנמשכת על פעולה ב' (באם זהו פסיק רישי')

— בהנוגע לעצמה, אבל לא גם בנוגע לענין

ג. וע"ד החילוק דכחו וכח כחו.

ב) שפעולה תמשך ע"ע כוונת פעולה אחרת, צ"ל "מצאיות חשובה". וע"ד איסורא אחשבי.

ג) צ"ל איזה צד איסור באדם — בכדי

לאסור, משא"כ בנדוד: שהכוונה פעולתו

וענין הפסיק רישי, כולם היתר.

— ואין להקשות מהמשנה (מכשירין

ועפ"ז נמצא דין חדש (ובהקדם): כשם שישנו איסור "לא תחסום שור בדישו", כך ישנו איסור "לא תדוש בחסימה"³⁷. ועל פי הנ"ל נמצא, שדין "פרות המהלכות על התבואה כו' אינו עובר על לא תחסום" הוא דוקא כשחוסם את הפרות לאחר שכבר הוליכן על התבואה (והן מהלכות כבר מעצמן), שאז אין "פסיק רישי" על הדבר האסור; אבל אם חסם את הפרות קודם שהוליכן על התבואה, כיון שאז ה"פסיק רישי" הוא על דבר האסור — דישה בשור חסום — עובר על לא תחסום אפילו אם אינו מתכוון לדוש.

לכאורה, אם כן, למה לא מפרש רבנו הזקן שדין זה הוא דוקא אם חסמן לאח"ז ולא לפני"ז?

והטעם — כי, כפי הנראה בכמה מקומות³⁸, אחד מהכללים בשולחן ערוך רבנו הזקן הוא ע"ד הכלל אצל הרמב"ם בספרו הי"ד³⁹, שאין הרמב"ם מביא (בפירושו) דינים מחודשים (מלבד באיזה מקומות, שבהם כותב "יראה לי"). הוא (אדה"ז) רק מוסיף את טעם ההלכה (וגם מפרט ההלכה), ומהטעם אפשר ללמוד עוד פרטי דינים.

ולכן לא הכניס רבנו הזקן בפירושו⁴⁰ החילוק בין חסימת הפרות לפני"ז או לאח"ז, אלא מסתפק בכך שכותב את הטעם שאינו עובר על לא תחסום, להיותו "אינו מתכוין"; וביחד עם זה שרבנו הזקן מוסיף "וכן כל כיוצא בזה", שגם בכל מקום הדין הוא שאינו מתכוון פטור — "הרי זה בא ללמד ונמצא למד": כיון שמכאן למדים את הפטור דאינו מתכוון בשאר איסורים, מובן שגם כאן — בלא תחסום — ישנם בתוקפם הגדרים ד"אינו מתכוין" כמו בשאר איסורים. ומזה אפשר כבר ללמוד את החילוקי דינים — אם החסימה היתה לפני"ז או לאח"ז.

בנדר"ד שהדישה והחסימה שני ענינים שונים הם, ואין איסור בהדישה, ורק אשר בשעת הדישה (כשנתכוון לה) אסורה החסימה.

(37) ב"מ ז, ב. שו"ע חו"מ סל"ח ס"ג.

(38) ראה גם אג"ק ח"ג ע' קלו. ע' קמט.

חי"ז ריש ע' רכת. לקו"ש חל"ז ס"ע 17. ועוד.

(39) ראה יד מלאכי כללי הרמב"ם ס"ב-ה. וש"נ.

(40) וי"ל שרמזו החילוק בפשטות הל' והסדר: "פרות המהלכות (שכבר מהלכות) כו' אינו עובר כו' אם חסמן".

רפ"ד): השוחה לשתות — המים העולים בפיו ובשפמו כבי יותן "כיון דא"א לו לשתות אם לא שיגעו המים בשפמו כו' כל פסיק רישי" הוי כמתכוון" (רא"ש שם), וכוונתו שעל המים שבפיו נמשכת גם על המים שבשפמו, אף שההכשר לקבלת טומאה אינו בהמים רק בהזרע שיותן המים עליו — כי המים עצמם מכשירים את הזרע לקבל טומאה, וגם בהמים שבפיו נעשה דין זה מקודם, (שנעשו מים מכשירין, אלא שההכשרה פועלת היא כשניתנו על הזרע), וא"כ הפסיק רישי" הוא בענין ההכשרה עצמה — משא"כ

ז. כאמור לעיל, יש ללמוד שו"ע רבנו הזקן בעיון, להעמיק בסגנון לשונו⁴¹ ולדייק בכל תיבה שלו, שעי"ז יתוספו כמה וכמה ביאורים ובירורים כדי להבהיר את ההלכה על מקומה, וגם כדי ללמוד ממנה למקומות אחרים בתורה, הן אלו הקשורים להלכה זו גופא, והן ענינים הקשורים עם מקצועות אחרים בתורה.

וכפי שאנו רואים מסעיף הנ"ל, שבסגנון ודיוק לשונו מחדש רבנו הזקן כמה ענינים: א) שאינו עובר גם כשהתבואה נידושה ע"י הילוך הפרות; ב) טעם הפטור הוא משום "אינו מתכוון"; ג) מזה מובן, שהפטור הוא דוקא כשאינו "פסיק ריש"י"; ד) שהפטור דאינו מתכוון אינו רק במלאכות שבת (כשיטת השאלות) אלא בכל האיסורים שבתורה.

יתן השי"ת, שילמדו בעיון את שולחן ערוך רבנו הזקן והתניא — ובפרט בשנה זו, שנת הקן להסתלקותו — (וכן בנוגע לכללות לימוד הנגלה והחסידות). וכאשר ילמדו באופן ד"יגעת", יגיעה בכל ג' חלקי השכל, חכמה בינה ודעת, אזי יקויים — כהבטחת רז"ל⁴² — "ומצאת"; לא זו בלבד ששיגו לפי מדת ה"יגעת", אלא "ומצאת" — הרבה יותר מכפי מדת היגיעה, כמו מציאה, שאינה באה ע"י יגיעה, אלא בהיסח הדעת⁴³, ועד שיתנו לו תורה במתנה, שאז היא נעשית אצלו קנין נצחי, ע"ד שמצינו שכאשר ניתנה תורה למשה במתנה, היתה זו העצה שלא יהי' "משכחה"⁴⁴.

* * *

ח. מנהג ישראל לקשר את סיום הספר עם התחלתו⁴⁵.

התחלת שו"ע רבנו הזקן היא בהלכות השכמת הבוקר, והתחלת הלכות אלו גופא היא: "יהודא בן תימא אומר הוי עז כנמר וקל כנשר כו' לעשות רצון אביך שבשמים"⁴⁶.

ויש לבאר קישור סיום השולחן-ערוך עם התחלתו.

ט. נתבאר לעיל שבתביות האחרונות שבשו"ע "וכן כל כיוצא בזה", כוונת רבנו הזקן לומר שהפטור דאינו מתכוון אינו רק בחסימה (מצד גזירת הכתוב), ולא רק בשבת (שבה צ"ל מלאכת מחשבת), אלא

45) אולי הטעם ע"פ מש"כ בכ"מ במעלת נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן (לקו"ת שה"ש א, ג. ובכ"מ).
46) במהדו"ת ועד"ז גם במהדו"ק.

41) לקו"ד ח"ד תשפט, א.
42) מגילה ו, ריש ע"ב.
43) סנהדרין צו, א.
44) נדרים לח, סע"א.

בכל האיסורים שבתורה, אם עושה אותם באופן שאינו מתכוון, ה"ה פטור, ואינו עובר איסור כלל.

בנוגע למצוות ישנה פלוגתא אם מצוות צריכות כוונה או אין צריכות כוונה⁴⁷, והדין הוא (לכמה פוסקים)⁴⁸ שכמה סוגי מצוות אין צריכות כוונה⁴⁹, והיינו, שהעושה אותם בדרך ממילא, ללא כוונה לקיים את המצוה⁵⁰ — ויתרה מזו: (בכמה מצוות) אפילו אם כופים אדם מישראל לקיים את המצוה — יצא⁵¹.

והיינו, שבנוגע לכוונה ישנו חילוק בין מצוה לעבירה: בעבירות — "אינו מתכוין" (אפילו על הפעולה) אינו עובר על איסור כלל, ובמצוות, גם כשעושה אותם ללא כוונה, ה"ה יוצא ידי חובת המצוה.

וצריך ביאור: מהו טעם החילוק? ואדרבה, לכאורה איפכא מסתברא: ענין המצוות הוא — צוותא וחיבור⁵²; פעולת המצוה היא — שהאדם המקיים את המצוה, והדבר הגשמי שבו מקיים את המצוה, נעשים קשורים עם הקב"ה. עבירה פועלת את ההיפך: ע"י עשיית עבירה נעשים האדם והדבר הגשמי בפירוד מאלקות.

הדברים הגשמיים מצד עצמם (כולל — הגוף⁵³ ונפש הבהמית) — קודם שנעשית בהם מצוה או עבירה — הם תחת ממשלת קליפת נוגה שבעולם הזה, שרובה ככולה רע⁵⁴, כך שהם קרובים לרע יותר מאשר לטוב; ולכאורה, לפי זה הי' צריך להיות קל יותר לעשות שהגשמיות תהי' דבר נפרד מאשר לפעול בה צוותא וחיבור לאלקות. ואיך יתכן שכדי לפעול פירוד בהכרח שתהי' כוונה דוקא, ואילו צוותא וחיבור אפשר לפעול גם בלא כוונה?

י. ליתר ביאור⁵⁵:

כללות ענין התומ"צ הוא — שהקב"ה נותן אפשרות לבנ"י לקיים

צריכות כוונה כולל "בלא כוונה לצאת י"ח אלא כמתעסק בעלמא או לכוונה אחרת ולא לשם אותה מצוה".

51) שו"ע אדה"ו שם סתע"ה סכ"ח.
52) ראה לקו"ת בחוקתי מה, ג. מז, ב. ובכ"מ.

53) ראה הערות אדנ"ע לתניא פ"ו (בס' קיצורים והערות לתניא ס"ע קטו).

54) תניא שם.
55) סעיף זה — מהנחה בלתי מוגה.

47) ראה שו"ע אדה"ו או"ח ס"ס ס"ה.
ביאור הפלוגתא ע"פ חסידות — ראה עטרת ראש בסופו.

48) עיין ג"כ בהמסומן בשדי חמד כללים מע' מ' כלל סא ואילך.

49) שמה מובן שגם סוגי המצוות שצריכות כוונה, אין זה הצורך מפני היותם מצוה (שהרי בזה כל המצוות שוות), כ"א מפני ענין מיוחד להם שאינו במצוה סתם.

50) ראה בשו"ע אדה"ו (שם) דאין

את רצונו ולגרום לו נח"ר — "נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני"⁵⁶, ועי"ז נעשית ההתקשרות דבנ"י עם הקב"ה — ישראל וקוב"ה כולא חד, ע"י אורייתא⁵⁷ (לימוד התורה, שמביא לידי מעשה — קיום המצוות).

והנה, הן אמת שהכוונה היא לקשר להקב"ה את הגוף ונפש הבהמית וחלקו בעולם, שלכן ניתנה התורה לנשמות דוקא כפי שירדו למטה ונתלכשו בגוף ונפש הבהמית, וכדברי הגמרא במסכת שבת⁵⁸: "למצרים ירדתם... יצר הרע יש ביניכם כו'", ודוקא שם ניתנו תורה ומצוות — כדי שתהי' היציאה מארץ מצרים, ואדרבה — שתהי' "ארץ טובה ורחבה"⁵⁹, "ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"⁶⁰;

אבל, בהכרח שתהי' בזה גם הפעולה של נפש האלקית, ואדרבה: ההתקשרות של הגוף ונפש הבהמית עם הקב"ה אינה אלא ע"י אמצעות נפש האלקית, כי, לולי נפש האלקית, איזה קשר יש לנברא עם הבורא! — אלא רק בגלל שנפש האלקית היא "חלק אלקה ממעל ממש"⁶¹, וכמבואר בארוכה בחסידות⁶² שזהו מה ש"אלקות" נעשה "נברא", אזי נעשה "ממוצע" בין אלקות לנברא, ועי"ז נעשה גם הגוף ונפש הבהמית במעמד ומצב של צוותא וחיבור עם הקב"ה,

ועד"ז בנוגע לחלקו בעולם — שאי אפשר לפעול בדבר חומרי, ואפילו בדבר גשמי, שיתאחד עם הבורא, אא"כ ישנו דבר הממוצע ביניהם, וממוצע זה צריך להיות דבר רוחני.

ואעפ"כ אומרים שיכול להיות קיום מצוה ללא כוונה, ואפילו בדרך כפי', וכמו במצות צדקה⁶³, כפי שמצינו ש'בני אחתי' דרבן יוחנן בן זכאי... עשינהו שקל מינייהו לצדקה" (הי' כופן בדברים וגובה מהן צדקה)⁶⁴, ויתירה מזה: קיום מצות הצדקה יכול להיות שלא בידיעתו כלל — באופן ש"מאבד סלע מתוך ידו ומצאה עני והלך ונתפרנס בה"⁶⁵ (כיון שבפועל "אתה החיית את נפש העני"⁶⁶), ועי"ז נעשה צוותא וחיבור עם

56) תו"כ ופרש"י ויקרא א, ט. ספרי ופרש"י פינחס כח, ח. ועוד.

57) ראה זח"ג עג, א.

58) פח, סע"ב ואילך.

59) שמות ג, ח. ועוד.

60) עקב יא, יב.

61) תניא רפ"ב.

62) ראה המשך תרס"ו ע' תנט. ע' תפט.

63) סה"מ תרס"ב ס"ע רכו ואילך. תרס"ד ע' שט ואילך (בהוצאת תשנ"ד — ע' קפג). תרפ"א ע' קמב.

64) ראה גם פסחים ח, סע"א ואילך. וש"נ.

65) ב"ב י"ד, א (ובפרש"י).

66) תו"כ ופרש"י ויקרא ה, יז. ספרי ופרש"י תצא כד, יט.

67) ראה הנחומא משפטים טו.

הקב"ה, בה בשעה שאין בזה מחשבה וכוונה, היינו, שזוהי פעולה גשמית ללא ענין רוחני כלל!

ואילו בנוגע לעבירה שעל ידה נעשה פירוד מאלקות — הנה אף שעניני העולם מצד עצמם הם באופן של פירוד מאלקות [כידוע שעניני קדושה הם באופן של אחדות והתכללות, ואילו הענינים דלעו"ז הם ענפין מתפרדין, והיינו, שכל נקודה וענין הוא בפירוד לעצמו, ואדרבה, הוא לוחם עם הענין הקודם], כך, שכל זמן שלא נעשה החיבור עם אלקות, הולך וניתוסף בענין הפירוד, ועאכו"כ כאשר ישנה גם פעולת האדם שמוסיף בהפירוד כו', וכמ"ש⁶⁷ "ונרגן מפריד אלוף" — אעפ"כ, למרות שישנה פעולת המעשה בדבר גשמי, ויתירה מזה, בדבר חומרי, ועד לדבר האסור, הנה כיון שאינו מתכוין, ה"ה פטור, ולא זו בלבד שפטור מעונש, אלא אין כאן דבר איסור כלל, ולא נעשה שום פגם, כמוכן מדברי אדמו"ר הזקן בתניא⁶⁸ שהעונש הוא לפי ערך הפגם, וא"כ, כיון שאין עונש, הרי זו הוכחה שאין פגם כלל, כי, אילו הי' איזה פגם, הי' צריך להיות עכ"פ עונש קל.

וכמו בנדו"ד: התבואה נידושת ע"י פרה חסומה, שרואה את התבואה ומצטערת שאינה יכולה לאכול וליהנות ממנה⁶⁹, והרי הפרה אינה יודעת ולא איכפת לה מהי כוונת בעלי, אם כוונתו לדוש תבואה זו, או רק להעביר אותה בדרך קצרה; ואעפ"כ, כיון שבעל הפרה אינו מתכוין שתדוש תבואה זו, אינו עובר על לא תחסום, והיינו, שאף שבפועל ממש בעוה"ז הגשמי והחומרי יש מציאות של פרה חסומה שדושה תבואה, מ"מ, אין כאן מציאות של איסור כלל.

ולכאורה — איפכא מסתברא!

יא. ועל זה הוא הביאור — התחלת השו"ע — "השכמת הבוקר .. לעשות רצון אביך שבשמים", ו(באופן ד) "הוי עז כנמר וכו'":
כיון שבהשכמה, בתחלת היום, מקשר כאו"א מישראל את עצמו

ומצטערא, והא חזיא ומצטערא", ומסקנת הגמרא: "משום דמעלי לה הוא". ובשו"ע אדה"ז שם סכ"ח: "בהמה שהיא עושה בדבר שהוא רע לבני מעים, מותר לחסמה, שלא הקפידה תורה אלא על הנאתה, והרי היא אינה נהנית".

(67) משלי טז, כת. וראה זח"ג טז, א. לקו"ת תבוא מג, ג. ובכ"מ.
(68) ספכ"ד בהגהה.
(69) ולהעיר מדברי הגמרא (ב"מ ז, א): "היתה אוכלת ומתרות מהו, משום דמעלי לה הוא, והא לא מעלי לה, או דלמא דחזיא

עם הקב"ה, ע"י אמירת "מודה אני" וכדומה⁷⁰ — הנה עי"ז מקושר הוא עם הקב"ה על כל היום, ולכן, אפילו אם בפועל לאח"ז (בפעולות פרטיות) אינו מכוון לעשות את המצוה, מ"מ יש בפעולת המצוה החיבור עם אלקות שבהתחלת היום (וע"ד שבקידושין, אם "עסוקין באותו ענין", והאיש נותן לאשה פרוטה מבלי לומר שנותן לה לשם קידושין — הרי היא מקודשת לר"י).

אלא שכן הוא רק בנוגע למצוות. משא"כ בנוגע לעבירה: כל זמן שאינו מכוון בפירוש להפעולה (שעל ידה עוברים איסור), "אינו מתכוון" — אין זו עבירה, כי (א) אין בפעולתו שום כוונה, נפש לגוף הפעולה⁷², שע"ז תיעשה לעבירה; (ב) יתירה מזו — עי"ז שבתחילת היום אמר "מודה אני" וכדומה, יש לו (כל היום, בהעלם עכ"פ) כוונה שהיא להיפך מענין ה"עבירה". וע"ד שהכל מודים (אפילו הדיעות שמצוות אין צריכות כוונה) שאם יש לו בשעת המצוה כוונה הפכית, ומכוון בפירוש שלא לצאת, אינו יוצא ידי חובת מצוה זו⁷³, וכן הוא בנוגע לכוונה הפכית של עבירה.

יב. אך עדיין צריך להבין: הדין שמצוות אין צריכות כוונה והדין שבעבירות אינו מתכוון פטור — ישנם בכאו"א מישראל, אפילו מי שלא עשה בתחילת היום פעולה כלשהי כדי לקשר עצמו עם הקב"ה, ואפילו לא אמר "מודה אני"⁷⁴; מדוע גם בנוגע ליהודי כזה ישנו החילוק האמור בדין אינו מתכוון בין מצוות לעבירות?

בשלמא מה שגם יהודי כזה פטור כשעושה איסור באינו מתכוון — אפשר להבין: אף שעומד בתנועה של פריקת עול, מ"מ כוונת הפריקת עול הקודמת שהיא בהעלם אינה פועלת על כל עבירה פרטית

72 ע"ד המבואר בדומ"צ ריש מצות וידוי ותשובה (לח, ב).

73 שו"ע אדה"ז או"ח סתפ"ט סי"ב.

74 ויתירה מזה: אפילו אם יש לו כוונה הפכית מ"שויתי ה' לנגדי תמיד" — כידוע תורת הבעש"ט (ראה תו"מ חכ"ו ס"ע 4. וש"נ) על הפסוק (ירמי' כג, כד) "אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאום ה'", שמפרש זה בניחותא: "אם יסתר איש במסתרים ואני", היינו, שהוא מציאות לעצמו, אזי "לא אראנו", כביכול, שדוחק רגלי השכינה (מהנחה בלתי מוגה).

70 וכפי שמאריך רבינו הזקן ש"ז כלל גדול... כמ"ש (תהלים טז, ח) שויתי ה' לנגדי תמיד, כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו, כישיבתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול וכו", ומסיים, ש"כשישים אל לבו שהמלך הגדול מלך מלכי המלכים הקב"ה עומד עליו ורואה במעשיו... מיד יגיע אליו היראה כו" — שזהו היסוד וההתחלה ("השכמת הבוקר") של כללות עבודת האדם (מהנחה בלתי מוגה).

71 קידושין ו, א.

(שייחשב "עסוקין באותו ענין"), כי בקליפה אין אחדות. קליפה ענינה פירוד, כל רגע — בקליפה — הוא נפרד מזולתו, ולא (תמיד) שייך לומר שרגע אחד יפעל על חבריו⁷⁵.

אבל אינו מובן: מדוע אצלו — שנמצא בתנועה של פריקת עול — מצוות אין צריכות כוונה? הרי אצלו לא שייך לומר, לכאורה, שיש לו בהעלם כוונה לקשר עצמו עם הקב"ה?

אך האמת היא, שכאו"א מישראל, בפנימיות נפשו יש לו רצון לעשות טוב⁷⁶. ואף שרצון זה הוא אצלו בהעלם — הרי הוא קשור גם עם עניניו שבפועל⁷⁷, ולכן הרי זה ע"ד "עסוקין באותו ענין". ובדוגמת וע"ד בקרבנות, שאפילו אם הכהנים אינם מכוונים את הכוונות שצריכות להיות בהקרבת הקרבנות, מ"מ "לב בית דין מתנה עליהם"⁷⁸ — מצד ההתמסרות הפנימית של כאו"א לבית דין (ולפסקדין שלהם⁷⁶), מהני תנאי בית דין וחשיב כאילו הכהנים עצמם מכוונים⁷⁹.

ולכן מצוות אין צריכות כוונה, כי בכאו"א מישראל עשיית המצוה שלו היא בגדר "עסוקין באותו ענין", ובשעה שעושה מצוה, אפילו בלא כוונה⁸⁰, הרי בפנימיות רצונו מוסר הוא להקב"ה את גופו וחלקו בעולם, ונעשה אצלו צוותא וחיבור עם הקב"ה⁸¹ — באופן של אירוסין,

בענינים אלה על שאר המצוות. ועד שישנם מצוות שכוונה גלויה מעכבת גם בדיעבד (וכמו תפלה*), ועד שישנם מצוות שכולם אך כוונה — חובות הלכות.

80 כלומר: שעושה מעשה סתם, ללא כוונה, ובלבד שאין לו כוונה הפכית (להכעיס) במעשה פרטי זה (שאו אינו יוצא י"ח (כנ"ל סי"א), וכמו בקרבנות, שאם יש לו כוונה הפכית בעת הקרבת הקרבן, לא מהני הענין ד"לב ב"ד מתנה עליהם"), וזאת — אפילו אם בענין אחר יש לו כוונה הפכית (מהנחה בלתי מוגה).
81 וכדברי רבינו הזקן, בעל ההילולא (אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' שפר (נעתק ב"היום יום" כה תמוז). שם ע' תקמד (נעתק ב"היום יום" כא סיון). ועוד: יהודי אינו יכול ואינו רוצה להיות נפרד מאלקות (מהנחה בלתי מוגה).

(* ראה תו"מ חכ"ט ס"ע 47 ואילך. וש"נ.

75 וע"ד המבואר בד"ה וראיתם תרס"ו (המשך תרס"ו ע' רסז) שהרצונות דנה"ב הם מחולקים ומובדלים זה מזה, ולכן הם מחלישים או מבטלים זה את זה. משא"כ בנפש האלקית — מחזקים זה את זה.

76 רמב"ם הל' גירושין ס"ב.
77 וכמובן מהדין ברמב"ם שם שאמירתו "רוצה אני" (אף שהיא מצד האונס) מהני (מפני פנימיות רצונו; ולכן לא מהני האמירה באנסוהו לגרש שלא כדין).

78 זבחים ו, ב. — וראה ברש"י שם ד"ה קרבנות: "ואפילו לא ידע השוחט מה הן". ויותר מזה בפיה"מ ריש זבחים (ובהרע"ב שם) דאפילו נשחטו שלא לשמן. וכבר הקשו ע"ז ממנחות (עח, ב). וראה פנים מאירות, חק נתן ועוד לזבחים. ואכ"מ.

79 והא דבכמה ענינים צריך שיאמר רוצה אני או שצ"ל לב ב"ד מתנה (ראין מספיק פנימיות רצונו) — זהו גדר ופרט נוסף

המביאים לאח"ד לידי נישואין, ועד כמ"ש⁸² "ביום ההוא גו' תקראי אישי ולא תקראי לי עוד בעלי", בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א שאל אם ניגנו כבר כל עשרת הניגונים של אדמו"ר הזקן, וצוה שינגנו את כולם].

* * *

יג. עתה נשאר הענין השלישי — ענין הצדקה. וכיון שהקהל עייף, והשעה היא כבר לאחר חצות, ידובר בזה בקיצור.

ובהקדמה — שזהו ענין שעוררו אותי אודותיו, ושמתתי לתפוס זאת ("אָנכאַפֿן זיך אויף דעם").

וע"ד שכ"ק מו"ח אדמו"ר אמר פעם⁸³ בפירוש "על חטא שחטאנו לפניך באונס וברצון", שלפעמים ישנו ענין שמתחיל בכפי' ואח"כ נעשה ברצון. ואם הדברים אמורים בצד הבלתי-טוב, אשר "את זה לעומת זה עשה האלקים"⁸⁴, הרי עאכו"כ שכן הוא גם בקדושה.

ובכן: עוררו אותי שכיון שבח"י אלול הי' יום הולדת הבעש"ט ואדה"ז, הנה כשם שבשנת תש"כ, במלאת מאתיים שנה להסתלקות הבעש"ט, הי' ענין של נתינת הצדקה במספר מאתיים⁸⁵, הרי עאכו"כ — כיון שזהו ענין הקרוב יותר אלינו — שכך צריך להיות בנוגע מלאות מאה וחמשים שנה, ק"ן שנה, להסתלקות-הילולא של אדמו"ר הזקן.

והמסקנא מזה — שכשם שאז התנדבו בלב טוב וביד נדיבה במספר מאתיים, הנה גם עתה יעשו כן במספר מאה וחמישים, בקישור למלאת ק"ן שנה ליום הסתלקות-הילולא של אדמו"ר הזקן, בעל התניא והשו"ע.

וע"ד המדובר אז — הרי זה צריך להיות בהוספה על השיעורים הרגילים בצדקה וגמ"ח שנותנים בלאה"כ, ולא באתי אלא להעדפה והוספה כו'.

ויש כאלו שכבר עשו זאת בפועל, ויהי רצון שמהם יראו וכן יעשו כל אחד ואחת.

יד. ולהעיר:

תו"מ ח"ח ע' 141. וש"נ.

84 קהלת ז, יד.

85 ראה שיחות יום ב' דחה"ש סי"ד;

ש"פ נשא סי"א — תש"כ (תו"מ חכ"ח ע' 122; ע' 137).

82 הושע (ב, יח), שזהו עילוי לגבי תחלת

הנישואין שעז"נ "כי בועליך גו'" (ישעי' נד,

ה. וראה שמו"ר ספט"ו), כי אם "ככלה בבית

חמי" (כתובות עא, סע"ב).

83 ראה אג"ק שלו ח"ו ע' פה. וראה גם

בפעם הקודמת היתה בזה הגבלה בזמן — לעשות זאת במשך זמן מסויים, ואינני יודע אם הגבלות אלו שייכות גם עתה, כך, שהענין יכול להעשות במשך כל השנה, כיון שעד כ"ד טבת הבעל"ט הרי זה עדיין מאה וחמישים שנה ליום ההסתלקות-הילולא;

אבל, כל ענין צריך להיות נעשה לפי ענינו, ובנוגע לענין הצדקה — כמעט בכל אגה"ק שבה מעורר אדה"ז בנוגע לענין הצדקה, הנה מלבד עצם ענין נתינת הצדקה, ה"ה מוסיף גם שיעשו זאת בזריזות⁸⁶.

ועד שישנה אגה"ק שלימה⁸⁷ שבה מאריך ומעורר ע"ד "זריזות נפלאה להראות שמחתו וחפצו למלאות רצון קונו ולעשות נחת רוח ליוצרו", ולא מסתפק בכך, אלא מוסיף דבר מבהיל ונפלא — שזכות העקידה "העומדת לעד לנו ולבנינו עד עולם" היא לא כ"כ בענין העקדה עצמה, "כי העקדה עצמה אינה נחשבה כ"כ לנסיון גדול לערך מעלת אברהם אבינו ע"ה, בשגם כי ה' דיבר בו קח נא את בנך כו'", אלא העיקר הוא "שאברהם אבינו ע"ה עשה זאת בזריזות נפלאה כו'", כמ"ש⁸⁸ "וישכם אברהם בבוקר".

ואף שלכאורה מהי ההוכחה מהנהגת אברהם בנוגע לכל אחד מישראל שאינו במדרגת אברהם — מביא אדמו"ר הזקן ענין זה בנוגע להנהגת כל אחד מישראל בכללות עניני התומ"צ, ועאכו"כ במצות הצדקה. וכך הוא ע"פ נגלה דתורה — כמדובר כמ"פ⁸⁹ שכל הענינים שבפנימיות התורה משתקפים גם בנגלה דתורה — שמהנהגת אברהם למדים דין בנגלה דתורה ש"זריזין מקדימים למצוות"⁹⁰, שזהו ענין השייך לכל אחד שנקרא בשם "זריז".

ואם בכל הזמנים יש צורך בענין הזריזות, עאכו"כ בדרא דעקבתא דמשיחא, כמובן ממאמר ר' פינחס בן יאיר⁹¹ "זריזות מביאה לידי כו'", עד לביאת אליהו הנביא, שבא יום אחד קודם משיח צדקנו לבשר הגאולה.

(כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בבת-שחוק):

המחאות דחיות ("העד-טשעק'ס"). — המו"ל.
 (87) סכ"א.
 (88) וירא כב, ג.
 (89) ראה גם שיחת מוצאי ש"פ שמות, אור לכ"ד טבת סי"ג (לעיל ע' 25). וש"נ.
 (90) פסחים ד, א. וש"נ.
 (91) ע"ז כ, ב. וש"נ.

(86) יש לציין, שבאור ליום כ"ח טבת, אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א לא' לאנ"ש (בנוגע לנתינת הצדקה בסכום של מאה וחמישים, בקשר עם שנת הק"ן), שיפרסם בין מכיריו, שכראי שיתנו סכום זה עד יום ששי בבוקר, קודם נסיעתו ל"אוהל". והוסיף, שאין צורך ליתן כל הסכום במזומן, אלא יכולים ליתן גם

שמעתי פעם מרבינו נשיאנו אודות הנהגת החסידים, שממהרים לתפלה, רצים בחוסר נשימה ומזיעים כו', וע"פ רוב מאחרים זמן ק"ש ותפלה — שחסידים היו אומרים⁹²: "וישכם אברהם בבוקר", הוא הקדים והשכים קום והזדרז ("ער האט זיך געפעדערט און געפעדערט און געפעדערט"), ולא יצא קודם חצות היום! ...

ובמילא, לא איכפת לי שיבוא הדבר לידי פועל רק בחצות היום. אבל, מדוע לדחות ולאחר את הדבר, בה בשעה שיכולים לעשות זאת — כדברי רבינו הזקן באגה"ק — "בזריזות נפלאה להראות שמחתו וחפצו למלאות רצון קונו", ובפרט בענין הצדקה ש"אין ישראל נגאלין אלא בצדקה"⁹³, וכאמור לעיל שזריזות קשורה עם ביאת אליהו הנביא "לפני בוא יום ה' הגדול והנורא"⁹⁴ — הרי מעצמו מובן שכל הזריז הרי זה מוקדם לברכה ולגאולה ולכל הענינים.

ואע"פ שהגאולה הכללית בביאת משיח צדקנו תהי' בבת אחת — הרי כותב רבינו הזקן, בעל ההילולא, באגה"ק בתחלתה⁹⁵, שבהקדמה לגאולה הכללית ישנה הגאולה הפרטית, שזהו"ע גילוי נקודת פנימיות הלב — "בקשו פני"⁹⁶, והיינו ע"י ענין הצדקה — "אני בצדק אחזה פני"⁹⁷, שע"ז נעשה הענין ד"פדה בשלום נפשי"⁹⁸, כמבואר שם בארוכה.

טו. וענין נוסף שעוררו אודותיו:

ובהקדם המדובר בשיחת ח"י אלול⁹⁹, שיש סוגים בבנ"י שעיקר ענינם אינו בנוגע לממון כפשוטו, אלא בנוגע לזהב וכסף רוחניים — בעבודת הוי', בלימוד התורה וקיום המצוות.

ובכן יש מהם שכבר נענו והודיעו שהם מנדבים מאה וחמישים שעות בעניני תומ"צ (בהוספה על הענינים והשיעורים הקבועים אצלם מקודם לכן), וכיון שמדובר אודות ההילולא של אדמו"ר הזקן — מאה וחמישים שעות שיהיו קשורים עם לימוד התניא והשולחן-ערוך שלו (כולל גם לימוד המאמרים המבארים את ספר התניא, ועד"ז בנוגע לביאור הענינים שבשו"ע).

וגם בענין המאה וחמישים שעות — הנה אע"פ ששנת הק"ן

96 תהלים כז, ח.

97 שם יז, טו.

98 שם נה, יט.

99 דאשתקד ס"ז; סכ"ט ואילך (תו"מ

חל"ד ע' 261; ע' 270 ואילך).

92 ראה גם תו"מ ח"ו ע' 43.

93 ראה "מ"מ, הגהות והערות קצרות"

לאגה"ק רס"ד (ריש ע' יו"ד). וש"נ.

94 מלאכי ג, כג.

95 ס"ד.

להסתלקות-הילולא נמשכת עד כ"ד טבת הבע"ל, יש לעשות זאת בזריזות נפלאה כו'.

טז. וכאמור בשיחת ח"י אלול¹⁰⁰ — הרי זה שייך גם לנשים ובנות: אע"פ שנשים ובנות אינן חייבות בלימוד התורה — הרי זה רק בנוגע ללימוד התורה בתור מצוה בפני עצמה, משא"כ בנוגע ללימוד השייך להלכה למעשה חייבות גם הן, שהרי אי אפשר לדעת את המעשה אשר יעשון ואלה אשר לא תעשינה ללא לימוד התורה. ובזה נכלל כל ענין לימוד החסידות¹⁰¹ — "דע את אלקי אביך", שדוקא באופן כזה יכול להיות "ועבדהו בלב שלם"¹⁰² — שהושוו נשים לאנשים בכל הענינים שאליהם באים ע"י לימוד פנימיות התורה, ובמיוחד ע"י לימוד החסידות, החל מספר התניא, וספרי ומאמרי חסידות הבאים לאח"ז.

ועד"ז בנוגע לשולחן-ערוך, שבו ליקט אדמו"ר הזקן ה"דינים הנצרכים", "הלכות הצריכות לכל אדם" (כמ"ש בהקדמת השו"ע) — הרי מלבד כמה הלכות, כמו הלכות תפילין והלכות ציצית וכיו"ב, הנה רוב ההלכות שבשו"ע הם הלכות הצריכות לא רק לאנשים, אלא גם לנשים. ועאכו"כ בנוגע לעניני צדקה, וכנ"ל בשיחת ח"י אלול.

יז. וכיון שישנם עוד רבים שאינם נמצאים במעמד זה — נכון הדבר שהתחלת ענין הצדקה יהי' בכך שימסרו גם לאלו שאינם נמצאים כאן עתה שידעו את הנקודות עכ"פ בנוגע לפועל, הן בנוגע לענין הצדקה במספר ק"ן, והן בנוגע לצדקה בענינים רוחניים ע"י הוספת ק"ן שעות, אם במשך השנה או במשך כל חודש או במשך כל שבוע, ועד"ז בנוגע לכל הפרטים — וביחוד הנוגעים למעשה — שאודותם דובר במשך שעות אלו.

ויה"ר שיהיו הדברים יוצאים מן הלב, שאז יהיו נכנסים אל לב השומעים¹⁰³,

וכאשר יכנסו אל לב השומעים, יפעלו ביתר שאת וביתר עוז בלב המדבר — כפי שרואים במוחש שכאשר מדברים עם הזולת, הנה לפעמים יוצאים הדברים מן הלב, מפנימיות הלב, ולפעמים יוצאים הדברים מחיצוניות הלב בלבד, אבל, כשרואים שנתקבלו הדברים אצל הזולת ופעלו בו הזזה פנימית, אזי מתבייש המדבר בעצמו: היתכן שדבריו היו רק

100) הנ"ל סכ"ח (שם ע' 269).

קו"א קנו, ב. ובכ"מ.

101) ראה גם תו"מ חל"ה ע' 254. וש"נ.

102) ראה ס' הישר לר"ת שיי"ג. הובא

103) דברי הימים-א כח, ט. וראה תניא

בשל"ה סט, א. ועוד.

מחיצוניות הלב, או אפילו מפנימיות הלב, אבל לא מעצם נקודת פנימיות הלב (כפי שמבאר אדמו"ר הזקן בלקו"ת פ' כי תצא¹⁰⁴ חילוק ב' הדרגות בפנימיות הלב), כך, שבראותו שהדברים נכנסים ללב השומע וחדרו בו באמת עד לעצם פנימיות נקודת הלב, הרי זה נכנס ללב המדבר ופועל בו ביתר שאת וביתר עוז מכמו שהי' בשעת הדיבור.

ויהי"ר שייעשו כל ענינים אלו מתוך שמחה וטוב לבב ברוחניות ומתוך שמחה וטוב לבב בגשמיות, והקב"ה יתן לכל אחד ואחת וכל בני ביתו כל המצטרך לו מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה, ומיום הילולא זה, במשך כל השנה כולה, נלך — מתוך שמחה וטוב לבב — "בדרך ישרה אשר הורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו", כלשון רבינו הזקן באגרת ההילולא, אגרת סי' ז"ך וביאורה, וכפי שמסיים שם: "נצח סלה ועד", אשר, כדברי הגמרא¹⁰⁵, "כל מקום שנאמר נצח סלה ועד אין לו הפסק".

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון ה"בינוני"].

* * *

יח. ישנם כאלו שבמחשבתם כבר נתעוררו אצלם ספיקות ושאלות וכו' וכו'.

ובכן: דבר הפשוט שכל האמור הוא הן בנוגע למדינה זו, והן בכל מדינה שבה נמצאים בני; וגם דבר הפשוט — כמדובר לעיל בפירוש — שהמדובר הוא הן בנוגע לאנשים והן בנוגע לנשים, הן בנוגע לבנים והן בנוגע לבנות.

זאת ועוד:

בשנת תש"כ, היו חילוקים מי באופן כך ומי באופן כך, בסכום קטן כו'.

אבל, ע"פ הידוע מ"ש בכתבי האריז"ל¹⁰⁶, שר' חיים וויטאל סיפר שהאריז"ל הזהיר אותו שלא יתעסק בחשבונות שהם במספר קטן, כיון שמספר קטן מעורר דינים — יש למעט בהתעסקות עם מספר קטן, ולהוסיף באופן של רחבות, שאז הרי זה יעורר — באתערותא דלתתא, אתערותא דלעילא — הרחבה בכל ברכות ה' בהמצטרך לאדם ולביתו, הן בגשמיות והן ברוחניות.

106) שעהמ"צ פ' ואתחנן. וראה סה"ל ס"פ שמיני.

104) לה, ג ואילך.
105) עירובין נד, א.

ובפשטות: ככל שתגדל המעלה שבנתינת "פרוטה" — הרי "דינר" הוא סכום גדול יותר, ו"מנה" הוא סכום גדול עוד יותר (ועד"ז בנוגע למטבעות של כל מדינה ומדינה). ולכן יש להשתדל ליתן ב"מספר גדול", ולא רק בנוגע לבעל, אלא גם בנוגע לאשה, וגם בנוגע לבן ולבת. ובמילא, אין מקום לשאול שאלות, לא במחשבה ועאכו"כ בדיבור, אלא כל המוסיף — מוסיפין לו.

יט. ועד"ז בנוגע להנתינה של מאה וחמישים שעות:

ובהקדמה — שאף שלכאורה ענין ה"שעה" אינו אלא מצד החלוקה שחילקו התוכנים את משך היום, הרי חלוקה זו נתקבלה בש"ס ופוסקים, שהרי מנין השעות — שעות זמניות ושעות השוות — הוא לפי חלוקת המעט-לעת לכ"ד שעות. והסיבה לכך — כמ"ש רבינו הזקן¹⁰⁷ ש"בכל שעה היא המשכה אחרת כו' כי בכל שעה שולט צירוף אחד כו'.

ועפ"ז נתבאר מה שסיפר רבינו נשיאנו¹⁰⁸ אודות אביו, כ"ק אדנ"ע, שהי' נוהג להרבות בברכות, כך, שכמעט כל שעה הי' משתדל לומר ברכה, ולכל-הפחות הי' אומר הפסוק¹⁰⁹ "ברוך אתה ה' למדני חוקיך" — ששייך לענין הברכה, כמובן מהדין¹¹⁰ שאם התחיל לומר "ברוך אתה ה'", ונזכר שזוהי ברכה שאינו מחוייב בה, צריך לסיים "למדני חוקיך", כדי שלא תהי' ברכה לבטלה.

ומזה מובן גם הדיוק של מאה וחמישים שעות — מספר ק"ן — מאה וחמישים צירופים.

וגם בענין השעות צריכה להיות הנתינה במספר גדול — לא רק פעם אחת, אלא כמה פעמים במשך השנה (שהרי יכולים ליתן מאה וחמישים שעות בכל חודש, בכל שבועיים וכיו"ב), והיינו, שיסיימו זאת בזריזות נפלאה במשך זמן קצר, ואז יוכלו לעשות כן עוה"פ כו'.

כ. והעיקר — שיעשו זאת בשמחה ובטוב לבב וביד רחבה.

וכנהוג בענינים כאלו — יחלקו פתקאות, וכל הרוצה ירשום שמו בצירוף שם האם, וההתחייבות שלו, כדי להזכירו על הציון של הנשיא, ממלא מקומו של בעל ההילולא — כאמור כבר כו"כ פעמים¹¹¹ שהיינו הך, כיון שמדובר אודות "מאורות", ולא ענין של אור והארה בעלמא.

(110) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סר"ו סי"ג.

וש"נ.

(111) ראה גם לעיל ע' 9. וש"נ.

(107) תניא ספמ"א.

(108) סה"ש תש"ד ע' 117.

(109) תהלים קיט, יב.

ואלו שרוצים — יעשו זאת בהזדמנות אחרת, והעיקר, שיבוא הדבר לידי פועל, הן בנוגע לנתינת השעות והן בנוגע לנתינת הצדקה, ושניהם — במספר גדול של מאה וחמישים, כנ"ל.

כא. ויש להוסיף בנוגע לכל האמור לעיל:

ידוע מה שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר¹¹² אודות א' החסידים של אדמו"ר הזקן, שהי' רחוק ביותר ממעמד ומצב של גביר, וכפי ששמע מאריכות הסיפור, הנה לא זו בלבד שהי' נהנה מיגיע כפיו כפשוטו, אלא גם זה הי' בדוחק ובצמצום — שכאשר היתה מזדמנת לו בהילוכו בכפרים או בעיירות איזו עבודה שיש בה ריוח היוצא מן הכלל, שלא ע"ד הרגיל, הי' אומר, שיודע הוא שכשיבוא לביתו ימצא שליח של הרבי... מסתמא רוצה הרבי לזכות אותו בענין של צדקה נוספת, ולכן הזמין לו הרבי הזדמנות שיוכל לקיים זאת.

וענין זה הוא לאו דוקא באופן שתחילה מזמינים לו את המעות, ואח"כ מקבל על עצמו קיום המצוה, אלא יכול להיות גם בסדר הפכי — כפי שראו במוחש בעיני בשר אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר דבר פלא¹¹³:

פעם נכנס אל הרבי יהודי סוחר, והרבי צוה עליו ליתן עבור הדפסת ספרי הצ"צ סכום שלא לפי ערכו כלל, ולהיותו "קבלת-עול'ניק", הביע את הסכמתו, ובשמחה ובטוב לבב. וכשחזר לעירו, נזדמנה לו עיסקה שבה הצליח למכור סחורה שהיתה מונחת אצלו זמן רב, ללא סיכוי שיוכל למוכרה פעם, ואילו עתה מצא קונה במחיר טוב ביותר — מחיר שהספיק לו לשלם את ההתחייבות לכ"ק מו"ח אדמו"ר, ועוד נשאר גם עבורו...

וכאשר נפגש עם הקונה משך זמן לאחרי סיום העיסקה, אמר לו הקונה, שאינו מבין כיצד עלה בדעתו לקנות סחורה כזו במחיר כזה — סחורה לא טובה במחיר שאינו מתאים אל הסחורה, שלא בערך לגמרי, כך, שלא הי' מקום בשכל שיפגש עמו ויגיש בעצמו את הצעת הקני', במחיר כזה, ויפרענו מיד!

הסוחר הנ"ל שהתפעל כ"כ ממאורע זה שהי' ענין שלמעלה מדרך הטבע ("עס האָט אים אַזוי פיל דערנומען") — מיהר לספר זאת לכ"ק מו"ח אדמו"ר, אבל הסיפור לא עשה עליו רושם... כנראה שהי' רגיל בנסים, ע"ד דברי הגמרא¹¹⁴ בנוגע לרבי חנינא בן דוסא.

(112) סה"ש תרצ"ז ע' 212. וש"נ.

(113) ראה אג"ק שלו ח"ח ע' תקיג ואילך. ראה תענית כד, סע"ב ואילך. וש"נ.

וראה גם תו"מ חכ"ד ע' 98. וש"נ.

(114) ראה תענית כד, סע"ב ואילך. וש"נ.

וכיון שכ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר אח"כ סיפור זה, הרי זו הוכחה שענין זה הולך ונמשך, ובלשון האגרת של בעל ההילולא בנוגע להילולא של צדיק: "נצח סלה ועד", אם רק ההנהגה היא באופן ד"נלכה באורחותיו", ובשמחה ובטוב לבב.

[ואח"כ אמר:]

כב. מספרים על הבעש"ט¹¹⁵, שלא רצה שילין כסף בביתו, והי' נוהג לחלק את כל הכסף, ובאם לאו — הנה הכסף המונח בבית, הי' מבלבל אותו לחשבון הנפש בקריאת שמע על המטה.

— הנהגה כזו היא היפך לגמרי ממנהג אמריקא. כאן רגילים שיש צורך לכל לראש בפנקס בנקאי ("אָ באַנק ביכל") להורות שיש לו כסף בחשבון חסכון ("סייוונג אַקאונט"), וצריך גם שיהי' כסף בחשבון רגיל, ונוסף לכך צריך להיות סכום כסף שמונח בתוך גרב... שאף א' לא ידע אודותיו, וכן מה שצריך להיות מונח ב"כספת" כדי שלא יצטרך לשלם מיסים... ונוסף לזה יש "ביטוח חיים", "ביטוח שריפה", "ביטוח רכב", "ביטוח בית" ("אָ לייף אינשורענס, און אַ פייער אינשורענס, און אַ קאַר אינשורענס, און אַ בילדינג אינשורענס") וכל מיני סוגי ביטוח, וכאשר רוצים הרי גם זה נחשב לכסף.

אבל לכל-הפחות לפעמים יכול יהודי להרשות לעצמו ("פאַרגינען זיך") בנוגע ל"מזומן" — לרוקן את הכסים (לא רק בערב שבת קודם חשיכה¹¹⁶, אלא) באמצע יום חול ("אין מיטן אַ מיטוואָך")... ולסמוך על כך שמסתמא יעזור לו השי"ת שיתוסף אצלו כמ"פ ככה.

ואלו שיזכו — יכול להיות אצלם כמו אצל תלמידי הבעש"ט, כפי שסיפר רבינו נשיאנו¹¹⁷ שפעם נכנס הבעש"ט לביהמ"ד במוצאי שבת, ובראותו שחשון, צוה להחבריא קדישא שילכו ויקנו נרות, ואף שהי' זה קודם הבדלה, ובודאי לא היו מעות בכיסיהם, הנה מצד אמונתם החזקה בהבעש"ט, הי' סביר אצלם ("באָ זיי איז געווען רעכט") להכניס ידיהם לכיסיהם, וכאשר הכניסו ידיהם לכיסים — הוציאו משם מעות... והלכו וקנו נרות.

ועאכו"כ כשנמצא באמריקא, ויש לו "פנקס צייקים" — הרי בודאי שיכול לרוקן את כל המזומן בלילה, כאילו הוא במעמד ומצב שכסף אינו

(115) ראה שבחי הבעש"ט (הוצאת מונרשיין, ירושלים תשמ"ב) ע' 207. וש"נ.

(116) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סוסרנ"ב.

(117) ראה גם תו"מ ח"ב ע' 209.

מבלבל אותו... ולמחרת בבוקר יזכר על "פנקס הצי'קים", ועל ידו ישיג "מזומן" מחדש.

והעיקר — לאחרי כל עניני הצחות — "המעשה הוא העיקר"¹¹⁸, וכפי שהיו אומרים פעם בהתוועדות חסידית: "זשיד דאָוואַיי גראָשע"! [כ"ק אדמו"ר שליט"א ניגן בעצמו הניגון "והריקותי לכם ברכה עד בלי די, עד שיבלו שפתותיכם מלומר די".
ואח"כ אמר:]

כג. כיון שנמצא בהתוועדות זו בא"כח מארץ ישראל, מכפר חב"ד — יקויים גם אצלם "והריקותי לכם ברכה עד בלי די", ויקויים בהם "ממצרים גאלתנו", ועל ידם — אצל כל בני הנמצאים במיצר ובשבי', ברוסיא בפרט, ומאחורי מסך הברזל בפרט, והיינו, שתהי' אצלם היציאה מן המיצר אל המרחב, ככל הפירושים שפירש רבינו נשיאנו¹¹⁹ בשם בעל ההילולא ובניו, וכל זה יומשך למטה מעשרה טפחים, בעגלא דידן.
[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "ממצרים גאלתנו", הניגון דשמח"ת — "סטאַוויאַ-פֿיטו", "אתה בחרתנו", ניגון הכנה, ניגון רבינו הזקן בן ד' הבבות (בבא הד' — פ"א). "ניע זשוריצי כלאַפֿציי".
ואח"כ ניגן כ"ק אדמו"ר שליט"א הניגון "עך טי דורין כו"¹²⁰, ואח"כ התחיל לנגן "כי בשמחה תצאו".]

והייליי" ע' 24 הערה 6). בנוגע ל"אורך" הקטן (שמופיע בסידור להורות שצריך לחזור ולאמרו), שגם לאחרי שאומרים אותו פעם שני, ה"ה נשאר על עמדו...

הכוונה, שגם לאחרי כל אריכות הדברים, עדיין יש שאלות כו' (המו"ל).

118) אבות פ"א מי"ז.
119) ראה סה"ש תרצ"ט ע' 315. וראה גם תו"מ חכ"ד ע' 254. וש"נ.
120) ואמר, שזהו מענה על מחשבה*... והוסף, שזהו ע"ד הפתגם (ראה "ליובאוויטש

(* ראה לעיל סי"ח בתחלתו. וכנראה